

מהו אפוא הגבול הנכון והצודק לריבונותו של היחיד על עצמו?
היכן מתחילה מרותה של החברה? איזה חלק מחיי האדם יש
להקצות לאינדיבידואליות ואיזה חלק לחברה?

כל אחד משניהם יקבל את מנת חלקו הראויה אם יינתן לכל אחד
מן השניים מה שנוגע אליו ביותר. האינדיבידואליות צריכה לקבל אותו
חלק בחיים שהוא עיקר עניינו של היחיד – והחברה אותו חלק שהוא
עיקר עניינה של החברה.

אף על פי שהחברה אינה מיוסדת על חוזה, ואף על פי ששום
טובה אינה צומחת מכך שממציאים חוזה כדי לגזור ממנו התחייבויות
חברתיות, הרי כל מי שמקבל את הגנת החברה חייב בתמורה על
ההטבה, ועובדת החיים בחברה כופה ומחייבת כל אדם לשמור על אורח
התנהגות מסוים כלפי השאר. התנהגות זו מתבטאת, ראשית, בהימנעות
מפגיעה באינטרסים של הזולת, וליתר דיוק – באינטרסים מסוימים
שמכוח התניה משפטית מפורשת או מכוח הגנה שבשתיקה יש לראות
בהם זכויות – ושנית, בכך שיהיה כל אדם נושא בחלקו (שייקבע על

פי איזה עיקרון של יושר וצדק) ביגיעות ובקרבנות הנדרשים להגנת החברה או הנמנים עמה מפני פגיעה והטרדה. החברה רשאית לאכוף את התנאים האלה בכל מחיר על אלה המנסים להימנע מלקיימם. ולא רק זאת מותר לה לחברה לעשות. מעשיו של יחיד יכולים להיות מזיקים לאחרים, או שלא יתחשבו כיאות בטובתם, בלי להגיע דווקא לידי פגיעה באיזו מזכויותיהם החוקתיות. דעת הקהל, גם אם לא החוק, תוכל אז להעניש בצדק את העבריין. משעה שחלק מהתנהגותו של אדם עשוי להזיק לאינטרסים של אחרים נכנס הדבר לתחום שיפוטה של החברה, ומאותה שעה הרשות נתונה לדון בשאלה אם התערבות תסייע או לא תסייע לרווחת הכלל. אבל אין מקום להציג שאלה מעין זו כאשר אין התנהגותו של אדם משפיעה על האינטרסים של איש זולתו, או שאינה אמורה להשפיע עליהם אלא אם ירצו בכך (שעה שכל האנשים הנוגעים בדבר כבר הגיעו לפרקם, ולהם מנת ההבנה הרגילה). בכל המקרים מסוג זה דין שתהיה חירות גמורה, משפטית וחברתית, לעשות את המעשה ולשאת בתוצאות.